

Тягур Василь Михайлович,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти,
заступник директора з навчальної роботи
гуманітарно-педагогічного коледжу
Мукачівського державного університету,
Синетар Ірина Василівна,
магістр спеціальності «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ХУДОЖНИМИ РЕМЕСЛАМИ ТА ПРОМИСЛАМИ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ, ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ТРАДИЦІЯМ

Художні ремесла та промисли – це засноване на ручній праці товарне виготовлення речей, що задовольняють виробничі, побутові, культові та обрядові потреби суспільства. Ремесла, які зародилися ще за умов натурального господарства як допоміжні домашні заняття передували промислам.

До художніх промислів, розповсюджених на Україні, можна віднести: вишивку, виробництво художніх тканин, килимарство, художню обробку дерева, гончарство, гутне скло, художнє ковальство, обробку металів і ювелірних виробів, розпис тканин, в'язання, мереживо, гончарство, гутне скло, художнє ковальство, обробку металів і ювелірних виробів, розпис тканин, в'язання, мереживо, художню обробку шкіри, каменю, кістки та рогу, художнє плетіння, вироби з бісеру.

Народні ремесла та художні промисли посідали чільне місце у виробничій діяльності та духовному житті українського народу, зрозуміло, з врахуванням його соціальної диференціації, локальних особливостей, їх розвиток та побутування завжди зумовлені багатьма факторами, зокрема, природно-географічними умовами певної території, де вони відроджуються і живуть.

Життєдайними для народних художніх промислів стали сучасні процеси, пов'язані з національним відродженням народу, зростанням духовності та піднесенням його самосвідомості.

Живучість багатьох художніх ремесел та промислів зумовлена передусім національними традиціями, де вони виступають стійкою системою творення образів, естетичних уявлень, історично сформованих в певному середовищі. Це і матеріал, техніка його обробки і характер виготовлення предметів, а також принципи, прийоми втілення образу, в яких вирішальну роль відіграють художні особливості сюжетних зображень, форми виробів, орнаменту, виражених живописними, пластичними або ж графічними засобами.

Традиції розвиваються разом зі суспільним життям, а привнесені у них новації проходять певний етап кристалізації, очищення аж до остаточної апробації даним середовищем.

Художні ремесла та промисли, як традиції, продовжують жити у народному декоративно-прикладному мистецтві, яке містить багато видів і жанрів (типологічних груп) залежно від матеріалу, техніки виготовлення та функціонального призначення виробів. Воно існує у двох формах : перша – творчість народних майстрів для себе і близьких; друга – народні художні промисли – ручне виготовлення художніх виробів окремими майстрами й організованими підприємствами для збуту.

Унікальна своєрідність українського народного декоративно-прикладного мистецтва виформувалась під впливом природних, етнопсихологічних, соціально-історичних, економічних та інших умов [1, 7]. Вона складається із сумарних художніх відмін і внесків багатьох історико-етнокультурних регіонів та територій етнографічних груп.

Локальні відміни етнографічних груп; це «минуле в сучасному», які яскраво характеризують національні особливості нації виражені в традиціях народного мистецтва. З минулим народні художні твори єднає традиція та колективний спосіб її регулювання. Лише завдяки незліченним повторенням схем, мотивів, образів, форм утверджується художня традиція і передається з покоління у покоління, удосконалюючись і набуваючи чарівної довершеності.

Народні промисли і ремесла є стійкою системою створення образів, естетичних уявлень, історично сформованих у певному середовищі. Основне у виховних традиціях народних промислів і ремесел – матеріал, техніка його обробки, характер виготовлення предметів, а також принципи і прийоми втілення образу. Вирішальну роль відіграють художні особливості сюжетних зображень, форми виробів, орнамент, виражені живописними, пластичними або графічними засобами. Залежно від характеру взаємозв'язків ці фактори формують специфічні риси окремих видів мистецтва [2]. В історичному аспекті відбувається постійний процес відновлення і розвитку традицій, але принципи, особливості художньої форми у мистецтві народу зберігаються віками, традиції відбивають ту якість, яку називають класикою мистецтва.

Сьогодні народні промисли і ремесла розглядаються як важлива художня цінність, що виконує численні функції – пізнавальну, комунікаційну, естетичну [3]. Народні промисли і ремесла збагачуються новими аспектами традиційного значення, їх змістовна краса потрібна людині, в наш час зростає його художньо-культурна цінність.

На уроках з використанням народних промислів і ремесел учні ознайомлюються з кращими зразками українського народного декоративно-прикладного мистецтва, вивчають побудову узорів, самі складають узори і підбирають кольори для оздоблення різних предметів. В творах декоративного мистецтва видно любов до Батьківщини, життєстверджуючу силу, спостережливість. Такі уроки особливо розвивають учнів, якщо проводяться з підбиранням наочних посібників із справжніх зразків творчості. Показування на уроках вишивок, мережива, кераміки з розписом, предметів, оздоблених різьбою по дереву, по кістці, та інших збуджує цікавість учнів. Бесіди з учнями, демонстрування посібників, навчальних таблиць і фотографій треба проводити так, щоб показати всю різноманітність видів народної творчості [4].

Пояснювати основи композиції доцільно на зразках традиційних народних промислів і ремесел. Під час бесіди необхідно звертати увагу учнів на те, що в оздобленні предметів ясно видно взаємозв'язок малюнка з формою і розміром предмета. Малюнок завжди розробляють, враховуючи те, з якого матеріалу зроблений предмет: дерево, метал, кістка та ін. Розуміння законів композиції, ритму в традиційних народних узорах гармонійно поєднується з гідним подиву почуттям кольору.

Використання народних промислів і ремесел на уроках починається ознайомленням учнів з декоративним мистецтвом, що супроводжується цікавою розповіддю чи бесідою. У бесідах треба зробити огляд світового прикладного мистецтва. Звичайно, велику увагу слід приділити ознайомленню учнів з українським народним декоративно-прикладним мистецтвом, насамперед з мистецтвом свого краю. Бесіди завжди мають супроводжуватися показом ілюстрацій, а ще краще – матеріальних зразків, зібраних під час проведення пошукової роботи.

Велике значення традиційних народних промислів і ремесел полягає в естетичному та художньому вихованні дітей у сучасній початковій школі. Чимало педагогів, учених, методистів, художників і мистецтвознавців вивчали й аналізували народні промисли і ремесла. Їхні рекомендації зводяться, як правило, до двох варіантів. Один з них – найбільший вплив у навчанні національним традиціям молодших школярів має вільна імпровізація, виконання виробів на основі традиційних народних промислів і ремесел.

На думку В.О. Сухомлинського формування особистості включає в себе пізнання, розуміння людиною своєї батьківщини, становлення в душі патріотичної серцевини, духовного багату, самовіддану діяльність патріотичного характеру.

Головним у виконанні творів на основі традиційних народних промислів і ремесел, як і в будь-якому іншому виді творчої роботи, є цілеспрямоване багаторазове повторення вправ, які стануть основою творчості. Простота виконання, виразність, яскравість кольорових барв, значні можливості імпровізації роблять твори на основі народних промислів і ремесел доступними в початкових, а в майбутньому і в середніх, і в старших класах національної української школи.

Застосовувані у процесі навчання молодших школярів методи роботи ґрунтуються на імпровізаційному стилі роботи народних майстрів, який узгоджується з імпровізаційною природою і емоційним характером дитячої творчості. Такий метод сприяє збереженню безпосередності образної діяльності; добре розвиває моторику руки, культуру зображення; розвиває чуття характеру силуетної форми, цілісне, емоційне бачення; допомагає подолати властиву дитячому малюнку статичну форму зображення, переважну увагу до деталей, виховує культуру сприйняття, здатність до художнього узагальнення.

Структурно-змістовий аналіз навичок трудової діяльності молодших школярів показує, що, виходячи із проблеми володіння технікою та прийомами трудової діяльності, знати основні правила організації робочого місця, користування традиційними матеріалами та інструментами.

Також навички трудової діяльності при вивченні традиційних промислів і ремесел включають уявлення про різні види робіт.

Вказані навички сприяють також розвитку навичок вільної (розкутої) швидкої роботи в різних видах трудової діяльності (одразу в матеріалі та без попереднього нанесення контуру олівцем); в роботі з папером: складання, прорізування та вирізування простих силуетних форм та ін..

Доведено, що навчання молодших школярів національним традиціям обумовлене об'єктивними і суб'єктивними факторами. До об'єктивних відносяться середовище й умови, в яких проходить формування традиційних уявлень особистості, до суб'єктивних – практичний рівень розвитку учнів, їх нахили та інтереси. Практичні вміння формуються разом із становленням особистості. До завершення навчання в початковій школі учні отримують певні практичні навички, які можна використати і у традиційних видах робіт.

Одним із найважливіших джерел виховання і розвитку молодших школярів національним традиціям є народне мистецтво. Воно будить творчі сили учнів, робить доступним процес художньої творчості. Мистецтво, подібно до мови, є засобом спілкування людей, подібно до науки – засобом пізнання дійсності, подібно до педагогіки й моралі-засобом виховання, прищеплення знань і норм поведінки в суспільстві.

Проблема впливу традиційних народних промислів та ремесел як важливого засобу виховання і розвитку молодших школярів вимагає глибокого дослідження з урахуванням регіональних особливостей, оскільки формування у молоді правильного розуміння законів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва ефективніше вдається тоді, коли процес навчання опирається на міцний ґрунт народних національних традицій.

Список використаних джерел:

1. Гургула І.Я. Народне мистецтво західних областей України / І.Я. Гургула. – К., 1966. – 214 с.
2. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник /За ред. Запаска Я.П. – Львів : Афіша, 2000. – Т.1,2.
3. Бучинський С.Л. Основи грамоти з образотворчого мистецтва / С.Л. Бучинський. – К. : Мистецтво, 1981. – 178 с.
4. Ворона М.О. Особливості вияву естетичних почуттів у дітей / М.О. Ворона // Початкова школа. – 1990. – №4. – С.64-66.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>